

ליקוטי אמרים

פרק מז

תרנה

כמים הפנים לפנים גרי: משלי
כז, יט.

פרק מז ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש
וקרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר אור האהבה התקועה ומסותרת בלבו להיות מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומוחו למסור נפשו לה' וגופו ומאודו בכל לב ובכל נפש ומאד מעומקא דלבא באמת לאמיתו ובפרט בשעת ק"ש וברכותיה כמו שיתבאר. והוא כאשר ישם אל לבו מ"ש הכתו' כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם פי' כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים

ו"מאד" (נוסף על ה"מאד" הראשון) – כי רק באהבה זו, ככל שמדריגת והבנת האדם נמוכה יותר – כך קרוב הוא יותר לעורר את האהבה [כמבואר במשל באריכות כו"כ דרגות בזה: "שויים במעלה", "מלך גדול ורב"; ובקצה השני – "הדיוט ונבזה ושפל" וכו' וכו'].

(כ"ק אדמו"ר⁸)

דרך ישר: נקט "דרך ישר"⁴, כי קאי על האהבה ד"כמים הפנים לפנים", שהיא ע"ד "השגחת אפין באפין", שהיא בתיקון דוקא⁵, שהוא בבחי' יושר, וכמובן.

(מוהרלו"צ אבי כ"ק אדמו"ר⁶)

מ"ש הכתו' כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם פי' כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ כו': הכוונה בתיבת "פירוש" היא לשלול הפירוש הפשוט – על יסוד כללות ענינו של ספר משלי, שהוא (ככתוב בתחלתו) "לדעת חכמה ומוסר גוי", היינו ללמד דרכי מוסר והנהגה, ועפ"ז גם כתוב זה פירושו הודאה – ש"כמים הפנים לפנים כן (צריך להיות) לב האדם אל האדם" (ולא לשלם רעה תחת טובה וכיו"ב).

ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש וקרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר אור האהבה כו': הטעם שאופן זה בהתעוררות האהבה (האהבה ד"כמים הפנים לפנים") מבואר כאן, לאחרי ההפסק (בפרק הקודם) באופן העבודה שמצד מדת התפארת, ולא בהמשך לאופני העבודה שמצד אהבה המבוארים לעילי – כי אופן זה יש בו חידוש לגבי כל אופני העבודה שנתבאר עד עתה:

כל מה שנתבאר עד עתה הוא – שאף כשמדריגת האדם נמוכה יותר, בכל זאת יכול גם הוא לעורר אהבה ויראה (ע"י התבוננות כל חד לפום שיעורא דילי כו').

משא"כ כאן מבאר להיפך – ש"יש דרך ישר לפני איש, שוה לכל נפש, וקרוב הדבר מאד מאד":

"ישר" – שאין צריך להתבוננות מיוחדת (שהרי הענין ד"כמים הפנים לפנים" הוא, טבע הנהוג במדת כל אדם");

"שוה לכל נפש" – מצד כללות ההתבוננות המביאה לזה (אף שבפרטיות יש חילוקים, כדלקמן);

"קרוב" – אפילו אם היו "שניהם שויים במעלה";

"מאד" – כיון שבנדוד (אהבת האדם להקב"ה) א"א שיהיו שויים;

פמ"ה ד"ה עוד יש. לעיל ד"ה ויש. (5) ראה בארוכה לקו"ת מטות פז, א ואילך. וש"נ. (6) לקוטי לוי"צ לזהר ח"ב ע' כא. (7) א, ב.

(1) פמ"ג ד. (2) משא"כ בשאר אופני העבודה, שבהם נזכר רק לשון "קרוב מאד", ולא "קרוב .. מאד מאד". (3) "שיעורים בספר התניא" ע' 621. (4) ראה גם "לקוטי פירושים" לעיל

נאמנים זה לזה בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו. והנה זהו טבע הנהוג במדת כל אדם אף אם שניהם שוים במעלה ועל אחת כמה וכמה אם מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול המוטל באשפה ויורד אליו ממקו' כבודו עם כל שריו יחדיו ומקימו ומרימו מאשפתו ומכניסו להיכלו היכל המלך חדר לפניו מחדר מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם ומתייחד עמו שם ביחוד וקירוב אמיתי וחיבוק ונישוק ואתדבקות רוחא ברוחא בכל לב ונפש עאכ"ו שתתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת בלב ההדיוט ושפ"ל אנשים הוזה אל נפש המלך בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא לאין קץ. ואף אם לבו כלב האבן המס ימס והיה למים ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת המלך: והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הוזה וגדול יתר מאד בכפלי כפליים לאין קץ עשה לנו אלהינו כי לגדולתו אין חקר ואיהו ממלא כל ע"מין וסובב כל עלמין ונודע מזה"ק: לדוגמא: זח"ג רכה, א. ונודע מזה"ק: לדוגמא: זח"ג קכת, ב (באד"ר). והאר"י ז"ל: לדוגמא: ע"ח שער ב ענף ב. שער ג פ"א.

ואתדבקות רוחא ברוחא: זח"ב קכד, ב. לבו כלב האבן הנ"ס ימס: ע"ד לשון הכתוב – שמואל-ב יז, יו"ד. כלב האבן: נזכר ביחזקאל יא, יט. לו, כו. ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה: לשון הכתוב – שמואל-ב ז, יז. לגדולתו אין חקר: תהלים קמה, ג. ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין: זח"ג רכה, א. ונודע מזה"ק: לדוגמא: זח"ג קכת, ב (באד"ר). והאר"י ז"ל: לדוגמא: ע"ח שער ב ענף ב. שער ג פ"א.

[סה, ב]

וי"ל בדרך אפשר שהפירוש וההוראה הם: כיון שבטבע, כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם – על האדם להשתדל ביותר באהבתו לחבירו (כיון שע"ז יפעול גם בחבירו), ואפילו אם לעת עתה חבירו שונאו – גם אז ינסה כו'. וראה אגה"ק סוס"ב⁹.

(כ"ק אדמו"ר¹⁰)

האדם אל האדם: כן הוא גם בתו"א ד"ה חייב איניש (הב') פ"ד¹¹. אבל בכתוב – "האדם לאדם", וכ"ה בלקו"ת ד"ה זאת חנוכת פ"ג¹² וסוף ביאור לד"ה לבבתיני¹³.

(כ"ק אדמו"ר¹⁴)

כפולה ומכופלת: ראה, "לקוטי פירושים" לעיל פ"ג ד"ה שמחה.

ע' 622 הערה 2. (11) צח, ד. (12) נשא כט, א. (13) שה"ש לא, ד. (14) "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות", הערות ותיקונים בדרך אפשר.

ולפירוש זה אין כל ראיה כלל לנדוד"ד (שע"י שימת לב לעיני זה, "קרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר אור האהבה כו"), כי כמו בשאר מוסרי ספר משלי – יש מהם כאלה שיכול האדם לקיימם בקל, וכמה מהם – שצ"ל בהם דוקא עבודה קשה.

ולזה מפרש אדה"ז פירושו – שהדמיון "כמים" הוא בכל הפרטים, שכמו ש"כמים הפנים לפנים", ואי אפשר שיהי' אחרת, כי תכונה זו היא בטבע – כן טבע הנהוג במדת כל אדם" (ואפי' לעבודה קלה אינו זקוק, ורק צ"ל שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר, שאי אפשר לחשוב ב' מחשבות⁸).

ועצ"ע איך ליישב פירוש אדה"ז בכתוב, שהרי ענינו של ספר משלי הוא הוראת מוסר, כנ"ל.

(8) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סע"ג בקו"א סק"ג. וש"נ. (9) ושם: "באתי מן המודיעים מודעה רבה לכללות אנשי.. לבלתי רום לבנם מאחיהם.. רק להשפיל רוחם ולבם.. וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו'". (10) "שיעורים בספר התניא"

ליקוטי אמרים

פרק מז

תרנז

וכמ"ש בגמ': חגיגה יג, ב.
היש מספר לגדודיו: איוב כה,
ג. אלף אלפין ישמשוני' גר:
דניאל ז, יו"ד.

רבבות מלאכים לאין קץ ותכלית. וכמ"ש בגמ' כתיב
היש מספר לגדודיו וכתוב אלף אלפין ישמשוניה וריבו
רבבן קדמוהי כו' ומשני אלף אלפין וכו' מספר גדוד
אחד אבל לגדודיו אין מספר וכולם קמיה כלא ממש

ואולי מפני זה נקט כאן לשון „כתיב“, שהוא לא רק
לשון קושיא, אלא גם לשון נחותא (כנ"ל, שעיקר
כוונתו כאן היא להביא רא"י על הריבוי, ולא
להקשות מסתירת הכתובים) – ולא „כתוב אחד
אומר“ (כבש"ס), שהוא לשון קושיא בלבד.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

כתיב היש מספר לגדודיו וכתוב אלף אלפין
ישמשוניה וריבו רבבן קדמוהי כו' ומשני כו':
האריך להביא גם הכתובים (ולא רק מסקנת הש"ס)
– שעיי"ז מוכיח בדרך אגב גם בקרא (נוסף על מה
ש„נודע מזהר הקדוש כו"י) ריבוי העולמות.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

אלף אלפין וכו' מספר גדוד אחד אבל לגדודיו
אין מספר: לכאורה צ"ע איך אפשר שהגדודים הם
בלי גבול („אין מספר“), כיון ש„אלף אלפין וכו'
מספר גדוד אחד“, ונמצא שהבל"ג מתקבץ מבעלי
מספר וגבול, והרי מובא בכ"מ²¹ שאי-אפשר להיות
בלתי בעל גבול מתקבץ מבעלי גבול.

אבל באמת אין זו סתירה, כי מה שא"א להיות בלתי
בעל גבול מתקבץ מבעלי גבול – זהו רק מצד
הנבראים, אבל במקום שמתערב ושייך כח הבורא –
נעשה הדבר אפשרי מצד הבורא. ואדרבה – זה
גופא משמש הוכחה על כח הבורא בנבראים²².

ומזה הוכחה שלא כדעת האומרים שהחילוק בין
בל"ג לגבול הוא גם באיכות [והוכחתם היא מזה
שאין ערך כלל לגבול לגבי בל"ג, ולכן בל"ג אינו
בגדר השגת הנבראים, ומסתייעים בזה מהמבואר
בכ"מ בדא"ח²³ שערך האחד ואלף אלפים ורבו
רבבות לגבי הבל"ג שוה הוא וכו']. וכן מוכיח
המוחש, שהרי לכל אדם יש מושג בעוה"ז הגשמי

וכמ"ש בגמ' כתיב היש מספר לגדודיו וכתוב
אלף אלפין ישמשוניה וריבו רבבן קדמוהי כו'
ומשני אלף אלפין וכו' מספר גדוד אחד אבל
לגדודיו אין מספר: זה לשון הש"ס: „כתוב אחד
אומר אלף אלפין ישמשוני' ורבו רבבן קדמוהי
יקומון, וכתוב אחד אומר היש מספר לגדודיו ...
(ומשני) אלף אלפין ישמשוני' מספר גדוד אחד,
ולגדודיו אין מספר“. וכאן הוא בהיפוך סדר
הכתובים (שמקדים הפסוק „היש מספר“, ובשינוי
לשון „כתיב“ במקום „כתוב אחד אומר“).

והביאור בשינויים אלו:

בסוגית הש"ס שם – מיישב פסוקים תמוהים בעיני
המרכבה. ולכן הקדים הפסוק „אלף אלפין ישמשוני'
גו“, שהוא תמוה גם מצד עצמו, שמגביל מספר
משרתיו של יוצר בראשית; ואח"כ מוסיף, שעאכו"כ
שהוא תמוה לפי שהכתוב השני („היש מספר
לגדודיו“) סותרו.

משא"כ כאן, שכוונתו להביא רא"י על הריבוי עד אין
תכלית – הקדים הכתוב „היש מספר גו“, שבו
מפורש כן (שהריבוי הוא עד אין תכלית), ואח"כ
הביא הכתוב „אלף אלפין גו“, ללמדנו שגם כל
גדוד בפני עצמו ריבוי עצום הוא (ובפרט שהפסוק
„היש מספר גו“ מוקדם לפסוק „אלף אלפין גו“,
דאיוב קודם לדניאל¹⁵).

[ומטעם זה הקדים גם בתו"א (רד"ה כי כאשר
השמים¹⁶ וד"ה ויהי מקץ הב' פ"ב¹⁷) הפסוק „היש
מספר גו“, כיון שמדבר שם על גודל הריבוי כו';
משא"כ בביאורי הזהר (ר"פ במדבר)¹⁸, דקאי אהא
דמחנה מיכאל קפ"ה אלף¹⁹ – הקדים הפסוק „אלף
גו“, שהוא „מספר גדוד אחד“].

תרל"ח ע' קלא. וש"נ. 20) „מראה מקומות, הגהות והערות
קצרות“. 21) ראה ספר החקירה להצ"צ ח"ג פ"ג (א, א) וש"נ
גם למו"נ הקדמה לח"ב ס"א.ב. לקו"ת בלק סח, א. וראה גם
סה"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א. 22) ראה ספר
החקירה שם ח"א פ"ג (ג, א ואילך) – שכנראה חוזר במקצת
ממ"ש שם פ"ב (ב, א ואילך). ואכמ"ל. 23) לקמן פמ"ח. ועוד.

15) ב"ב יד, ב. וכן משמע גם בחגיגה שם, מדקאמר „כאן בזמן שביט
המקדש קיים כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים“ („בימי דניאל כבר חרב
הבית“ – פרש"י), הרי שהכתוב דאיוב (שנאמר בזמן שביהמ"ק
קיים) קודם לכתוב דדניאל (שנאמר לאחר החורבן). 16) א, ד.
17) לא, ד. 18) לאהאמ"צ (קעד, ג). 19) בביאורו לפנינו:
קפ"א אלף. וראה מאמרי אדהאמ"צ הנחות תקע"ז ע' לד. סה"מ

חשיבי ובטלים במציאות ממש כביטול דבור א' ממש לגבי מהות הנפש המדברת ועצמותה בעוד שהיה דיבורה עדיין במחשבתה או ברצון וחמדת הלב כנ"ל באריכות: וכולם שואלים איזה מקום כבודו ועונים מלא כל הארץ כבודו הם ישראל עמו. כי הניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום הזוהמא והטומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד להצילו וגו' כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש

וחמדת הלב כנ"ל: פמ"ג. וכולם שואלים .. ועונים כו': נוסח קדושת כתר – עיין המקורות באבודרהם²⁶. וראה גם שער הכולל פכ"ז ס"ד. וש"נ. מלא כל הארץ כבודו: ישע"י, ג. ממצרים ערות הארץ: ערכי הכינויים (לבעל סה"ד) ערך ערוה. וש"נ לס' הכוונות שער הפסח (מחברת הקודש עז, ג) בהגהה. ערות הארץ: מקץ מב, ט. יב. לא ע"י מלאך .. בכבודו ובעצמו: נוסח הגדה

של פסח – עיין המקורות בשער הכולל פמ"ח ס"ל²⁷. וראה גם הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פיסקא בכבודו ובעצמו ופיסקא ועברתי. וש"נ. וארד להצילו וגו': שמות ג, ח.

ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו: כמ"ש²⁸ „בך בחר ה' גו', וכתיב²⁹ „רק באבותיך חשק ה' גו', „ויבחר בזרעו אחריו גו'“³⁰.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב³¹)

הקב"ה בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד להצילו וגו': הטעם שמביא רא"י מהכתוב „וארד להצילו גו'“, ולא מהכתוב³² „ועברתי בארץ מצרים גו'“ (כמו שהביא בעל ההגדה) – הנה כל אחד מהם הביא הכתוב המפרש ענינו ביחוד:

בתניא – עיקר כוונתו היא להדגיש חיבת ישראל, ולכן הביא הכתוב „וארד להצילו גו'“, וע"פ דרשת רז"ל³⁴ עה"פ [משא"כ בלימוד שהביא בעל ההגדה, אשר י"ל שירידת הקב"ה בכבודו ובעצמו לא היתה מפני חיבת ישראל, אלא לפי שמלאך לא הי' יכול לירד לשם מפני טומאת מצרים, כמבואר בלקו"ת³⁵]. משא"כ בהגדה – עיקר הכוונה היא לשלול „מלאך“, „שרף“, „שליח“ ו„אחר“ (עיי"ש בלקו"ת),

והחומרי, אף שמספר העולמות הוא בל"ג, וכולם נקראים בשם עולם, היינו שיש בהם צד השוה. והרי עצם התואר גבול ובל"ג שייך לכמות (ולא לאיכות), או בלשון החוקרים²⁴ – „מאמר הכמה“ ולא „מאמר האיך“.

(כ"ק אדמו"ר²⁵)

קרמוהי כו': בהוספת „כו'“ קיצר רק תיבה אחת – „יקומו“.

(כ"ק אדמו"ר²⁶)

„כו' – אולי צ"ל „גו'“.

(כ"ק אדמו"ר²⁷)

אלף אלפין וכו': גם כאן קיצר בהוספת „וכו'“ רק תיבה אחת – „ישמשוני“.

„וכו' – אולי צ"ל „וגו'“.

הם ישראל עמו .. ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו: היינו ישראל למטה בעוה"ז, שכאן דוקא מאיר אוא"ס הסוכ"ע.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב²⁸)

בסדר הארז"ל נמצאו כמו שהם בזה הסדור. ועיין במטה משה שמבאר אותם, ועיין זוהר וירא דף קי"ז ע"א ועי"ב ובלקוטי תורה מאדמו"ר פ' צו דרוש להבין מ"ש בהגדה מבאר כל המיעוטים הללו. ובהגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים כותב רבינו ש, נמצא הוא, לגירסתנו, בספרי, וכן בס' הארז"ל, ז"פ, מהר"ל, אלשיך, שלה"ה יעב"ז. ובפיסקא „בכבודו ובעצמו“: „כן הוא בס' הארז"ל, אבודרהם, ז"פ, ס' שלה"ה יעב"ז. (33) בא יב, יב. (34) שמו"ר פל"ב, ח. ובפיסקא חתא (נדפס בבית המדרש ח"ו): „ומרוב אהבתם שחבבם ירד הוא בעצמו להצילם ממצרים דכתיב וארד להצילו מיד מצרים“ (35) צו יב, ג.

(24) ראה מ"נ שם ס"ד. ועוד. (25) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות“. אגרות-קודש ח"ו ע' ער. (26) ושם: „משרתי שואלים אי' מקום כבודו להעריצו, שאף מהמלאכים הוא נעלם, שנאמר כי לא יראני האדם וחי, האדם כמשמעו, וחי אפילו המלאכים שהם חיים וקיימים“ (27) סה"מ תרמ"ג ע' יז. ע' עג. (28) ואתחנן ז, ו. (29) עקב יו"ד, טו. (30) ואתחנן ד, לו. (31) סה"מ תרס"ג ח"א ע' צג. (32) ושם בפיסקא „ועברתי בארץ מצרים כו' אני ולא אחר“: „בסדר הגדה שברמב"ם לא נמצאו המיעוטים הללו, וכתוב בתניא רבתי שהמיעוטים הללו אינם מסדר הגדה ואינם כתובים במכילתא עם שאר ההגדה. אבל

ליקוטי אמרים

פרק מז

תרנט

דבר ה' זו הלכה: שבת קלה,
ב. רמ"ח פיקודין הן רמ"ח
אברין דמלכא: תקו"ז – נסמן
לעיל פכ"ג. תרין דרועין
וגופא: תקו"ז בהקדמה (טז),
א. אשר קדשנו במצותינו:
נוסח הברכות. ודבק
באשתו והיו לבשר אחד:
בראשית ב, כד. ולבושיהן
הנ"ל: פ"ד. פ"ו.

ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה
ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת
רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא
קיום המצות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן
רמ"ח אברין דמלכא כנו"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש
בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין
דרועין וגופא וכו'. וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם
המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כמ"ש
ודבק באשתו והיו לבשר אחד. ככה ממש ויתר על כן
לאין קץ הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצות
ונפש החיונית ולבושיהן הנ"ל באור א"ס ב"ה. ולכן

[סה, א]

חסידים⁴³. וכן התקיעות דר"ה – מן התורה הן „שלש
של שלש שלש“⁴⁴.

(מזהרורי"צ אבי כ"ק אדמו"ר¹⁴⁷)

וגופא וכו': צ"ע הכוונה בתיבת „וכו“.

(כ"ק אדמו"ר¹⁴⁷)

וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם המקדש כו':
עיין אבודרהם תחלת שחרית של חול ופירושו (גבי
ברכת נטילת ידיים)⁴⁶.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹⁴⁷)

ועיין עקדה שער פ"ח⁴⁸ (הובא בערכי הכינויים ערך
קידושין).

(כ"ק אדמו"ר²⁰⁷)

וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם המקדש אשה
להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור. וז"ש אשר
קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש העליון
.. וקדושה היא לשון הברלה מה שהקב"ה הוא
מובדל מהעולמות והיא בחי' סובב כל עלמין ..
וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ואבריל
אתכם מן העמים להיות לי: יש לבאר הטעם
שלאחרי הביאור „וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם
המקדש אשה להיות מיוחדת עמו כו“, חוזר וכופל

41 ראה שר"ע אדה"ז א"ח סתרנ"א ס"ט. וש"נ. סידור דיני
הלולב. 42 שער הלולב ספ"א. 43 מס' ימי מצוה וסוכה
ספ"ד. 44 ר"ה לג, ב (במשנה). 45 לקוטי לוי"צ לתניא ע'
כב. 46 ושם: „אשר קדשנו במצותיו .. יש מפרשים שהוא
לשון אירוסין וקידושין שקדשן הקב"ה לישראל במצוות כו".
47 קיצורים והערות ע' לח. לקו"ת במדבר ט, ג – הובא ב„מראה
מקומות, הגהות והערות קצרות“. 48 ושם: „החיבוק האלקי

ולכן הביא הלימוד מהכתוב „ועברתי גו“ (שבו
נשללים כל הנ"ל).

(כ"ק אדמו"ר³⁶⁷)

וגם בבחי' חיבוק .. כנו"ל: צ"ע אם הכוונה
לספמ"ה³⁷ ולספ"ד³⁸ (ששם נזכר ענין החיבוק).

(כ"ק אדמו"ר²⁰⁷)

ודרך כלל נחלקין לשלש בחי' ימין ושמאל
ואמצע שהן חסד דין רחמים: עד"ז – לעיל
בהקדמה, לענין נשמות ישראל³⁹.

(כ"ק אדמו"ר²⁰⁷)

נחלקין: צ"ע אם קאי על המצוות⁴⁰.

(כ"ק אדמו"ר²⁰⁷)

לשלש בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין
רחמים תרין דרועין וגופא: נקט ג' בחינות של ג'
בחינות: (א) „ימין ושמאל ואמצע“, (ב) „חסד דין
רחמים“, (ג) „תרין דרועין וגופא“.

והיינו לפי שכל אחד מג' בחינות אלו כלול מג'.
וכמו שג' ההדסים, שמונחים א' לימין וא' לשמאל
וא' באמצע⁴¹, כל אחד מהם הוא משולש, והוא ביו"ד
של שם, שהיא ג' אותיות שכל א' מהם מלא מג'
אותיות (יו"ד וא"ו דל"ת), כמ"ש בפע"ח⁴² ובמשנת

36 אגרות קודש ח"ד ע' תקח. 37 ושם: „ובפרט מעשה
הצדקה וחסד דחסד דרועא ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש
וימינו תחבקני“ 38 ושם: „הרי זה מחבק את המלך ד"מ ..
וכן אם המלך מחבק בזרועו .. כמ"ש וימינו תחבקני כו".
39 ושם: „מקור החיים לנשמות ישראל הנחלקות דרך כלל
לשלשה קוין ימין ושמאל ואמצע שהם חסד וגבורה וכו".
40 לכאורה הכוונה – שיש מקום לומר דקאי על האברים.

המשיל שלמה ע"ה בשיר השירים יחוד זה ליחוד חתן וכלה בדביקה חשיקה וחפיצה בחיבוק ונישוק. וז"ש אשר קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש העליון ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו

וקדושת בכור (שמתחדשת בלידת כל בכור) שקדוש מרחם⁵⁹, דהיינו – קדושה שלמעלה מגדרי העולם.

ועפ"ז יובן כפל הלשון בתניא:

„וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור – קאי על היחוד שע"י מצוות עשה (בהמשך למ"ש לפנ"ז „בחי" חיבוק הוא קיום מצות מעשיות ברמ"ח אברים");

„וז"ש אשר קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש העליון ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו, וקדושה היא לשון הבדלה מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות והיא בחי' טובה כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהן .. וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" – כוונתו בזה לרמז לקדושה שנעשית ע"י ההבדלה שבמצוות לא-תעשה, שע"ז ממשיכים מבחי' סוכ"ע, קדושה שלמעלה מגדרי העולם, שאינו יכול להתלבש בהשגת החיוב, כי אם בהשגת השלילה.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁰)

בדביקה חשיקה וחפיצה: ראה „לקוטי פירושים" לעיל פ"ג ד"ה באהבה.

קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו: בכתבי אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע⁶¹ – ש„בכבודו ובעצמו" קאי על מלכות דא"ס ועצמות דא"ס שלפני הצמצום.

(כ"ק אדמו"ר⁶²)

ומציאות העולם אינה אלא בשביל המשכת וגילוי הקדושה. (57) ביצה יו, א. 58) דלא כקדושת יו"ט, „מקראי קודש", שמצ"ע אינו קודש, אלא שקורין וממשיכים בו קדושה ע"י עבודת האדם [שהרי קדושתו תלוי' בבי"ד, כמ"ש (אמור כג, ב. ד. לז) „אשר תקראו אותם", „תקראו אתם" (ר"ה כה, א ובפרש"י)], וכנסת הברכה „מקדש ישראל והזמנים", „ישראל דקדשינהו לזמנים" (ברכות מט, א. וראה תו"א יתרו סט, סע"ג ואילך. ובכ"מ). (59) בא יג, ב. וראה רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ד: „מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה .. ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאליו וקדושתו מרחם היא". (60) תו"מ תנשא ח"ב ע' 256 ואילך (והערות 76-75). (61) ראה סה"מ אע"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ד ע' ארנב. סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' סז. (62) לקו"ש ח"ז ע' 322 הערה 12.

„וז"ש אשר קדשנו במצותיו (ומוסיף) שהעלנו למעלת קודש העליון כו"י:

ידוע⁴⁹ שבקידושין ישנם ב' ענינים: (א) „האשה נקנית (לבעלה)"⁵⁰, „הרי את מקודשת לי, כלומר להיות לי"⁵¹. (ב) „האיש מקדש"⁵², „לישנא דרבנן .. דאסר לה אכ"ע כהקדש"⁵³, „מקודשת (מובדלת ואסורה) לעולם"⁵¹.

ודוגמתו בהקידושין דכנס"י להקב"ה, שכנס"י (א) נקנית להקב"ה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור, (ב) נעשית אסורה (מקודשת) לכל העולם, שהו"ע הפרישות וההבדלה מענינים בלתי-רצויים⁵⁴. ויש לומר, שבפרטיות יותר ה"ז החלוקה דב' סוגי המצוות, עשה ולא-תעשה: ע"י מצוות עשה נעשה היחוד עם הקב"ה – „האשה נקנית (לבעלה)", וע"י מצוות לא-תעשה נעשית הפרישות וההבדלה מענינים בלתי רצויים – „אסר לה אכ"ע כהקדש".

ויש לומר, שבדיוק הלשון „דאסר לה אכ"ע כהקדש" מרומז שגם ע"י מצוות לא-תעשה („דאסר") נמשכת קדושה („כהקדש") בעולם, היינו שע"י שלילת האיסור מתקשר ומתחבר („אסר" מלשון קשירה⁵⁵) עם הקדושה. ויתרה מזו – שקדושה זו היא „כהקדש" דייקא, שקדושתו קדושת שמים (לא רק ע"י פעולת האדם שהקדישו לשמים, אלא גם) בקדושה עצמית⁵⁶, כמו קדושת שבת ש„מקדשא⁵⁷ וקיימא"⁵⁸,

עם האומה הישראלית הוא כעין זיווג איש ואשה ע"י קידושין, כמו שאמר הנביא וארשתך לי לעולם, וכן נאמר בכל מקום אני ה' מקדשכם, קידושין ממש .. ענין הקידושין אינו אלא איסור האשה המקודשת על כל זולתו .. וכן בקידושי התורה והמצוה אסר השם יתעלה את ישראל על כל שום אלוהה וזולתו .. ועל זה הענין תקנו חז"ל בכל הברכות אשר קדשנו קידושין ממש, עיי"ש בארוכה. (49) ראה צפע"ג הל' אישות פ"ג הט"ו. ובכ"מ. (50) ריש מס' קידושין. (51) תוס' שם ב, רע"ב (ד"ה דאסר). (52) שם רפ"ב. (53) שם ב, רע"ב. (54) כדרשת חז"ל על הפסוק „קדושים תהיו" – „הווי פרושים מן העריות ומן העבירה" (תו"כ ופרש"י ר"פ קדושים). (55) ע"ד הפירוש ד„איסור" – שאסור וקשור בידי החיצונים (לעיל פ"ז. ובכ"מ). (56) כלומר שהקדושה אינה באופן של חידוש נוסף על מציאותו, אלא זוהי מציאותו העצמית, כיון שנרגש שהעיקר הוא הקדושה (תומ"צ),

ליקוטי אמרים

פרק מו

תוסא

והייתם לי קדושים גו':
קדושים כ, כו. ועשיתם את
כל מצותי גו': שלח טו, מ"מא.

וקדושה היא לשון הבדלה מה שהקב"ה הוא מובדל
מהעולמות והיא בחי' סובב כל עלמין מה שאינו יכול
להתלבש בהן. כי ע"י יחוד הנפש והתכללותה באור
א"ס ב"ה הרי היא במעלת ומדרגת קדושת א"ס ב"ה
ממש מאחר שמתייחדת ומתכללת בו ית' והיו לאחדים
ממש. וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל
אתכם מן העמים להיות לי ואומר ועשיתם את כל
מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה' אלהיכם וגו'
פי' כי ע"י קיום המצות הריני אלוה שלכם כמו אלהי
אברהם אלהי יצחק וכו' שנקרא כן מפני שהאבות היו
בחי' מרכבה לו ית' ובטלים ונכללים באורו. וככה
הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצות

(לאלקיכם" מורה על קדושתו של הקב"ה ביחוד עם
ישראל).

(כ"ק אדמו"ר⁶⁸)

האבות היו בחי' מרכבה לו ית' .. וככה הוא
בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצות:
ראה „לקוטי פירושים" לעיל פכ"ג ד"ה אברי (הד'),
שאף שמי שאינו במדריגת האבות אינו יכול להיות
בבחי' מרכבה באמת לאמיתו גם בשעת עסק
התומ"צ, מ"מ לגבי מדריגתו גם זה נקרא בחי'
מרכבה, כיון שבכל שעה בכחו לחזור להתעורר
ולדבק נפשו בה' ע"י תומ"צ (ע"ד המבואר לעיל⁶⁹
לענין אהבה).

ועוד זאת למדים אנו ממ"ש „בכל נפש כו'", שגם
בעלי תשובה בכלל זה, שהרי פשיטא שאינו בא
להוציא אדם שעבר עבירה פעם אחת במשך כל ימי
חייו (אם עשה תשובה אח"כ), דא"כ „לא שבקת חיי
לכל ברי'", ועל כרחך צ"ל דגם בעל תשובה זה נכלל
בכלל „כל נפש".

ואף שבכמה מקומות בתניא⁷⁰ הדגיש אדה"ז שבחי'
מרכבה צ"ל כל ימיו בלי הפסק אפילו שעה אחת⁷¹

והפסוק הג' („אני ה' אלקיכם וגו'") שמפורש ענינו להלן בתניא
„פי' כי ע"י קיום המצוות הריני אלוה שלכם כמו אלקי אברהם
אלקי יצחק וכו' שנקרא כן מפני שהאבות היו בחי' מרכבה לו ית'
ובטלים ונכללים באורו". (67) שמטעם זה אינו זו לעולם –
ויק"ר פ"ב, ב. (68) „שיעורים בספר התניא" ע' 633 הערה 12.
(69) ספי"ג. (70) לעיל פכ"ג. רפ"ד. פל"ט. (71) וכזה אין
לחץ שכיון שברגע זה (שעוסק בתומ"צ) הוא מרכבה בפועל, אין

וקדושה היא לשון הבדלה: להעיר מתו"כ עה"פ⁶³
„קדושים תהיו": „פרושים תהיו". ועיין ג"כ אגה"ת
פ"י⁶⁴. אגה"ק סי"ז⁶⁵.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁷)

וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל
אתכם מן העמים להיות לי ואומר ועשיתם את
כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה'
אלהיכם: יש לפרש ג' הפסוקים⁶⁶: „והייתם לי
קדושים כי קדוש אני (לשון קדושה, קדש העליון)
ואבדיל גו' – קדושה לשון הבדלה (בהמשך למ"ש
לעיל „שהעלינו למעלת קודש העליון ב"ה ..
וקדושה היא לשון הבדלה כו'"); „והייתם קדושים
לאלקיכם" – קדושה לשון קידושין, כאדם המקדש
אשתו (בהמשך למ"ש לעיל „כאדם המקדש אשה
להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כו'").

[ואף שגם בפסוק הא' נאמר „והייתם לי קדושים" –
שם עיקר פירוש „לי" הוא „בשבילי", או „לשמי",
„באופני" ⁶⁷ וכיו"ב, וכדמסיים „כי קדוש אני", שגם
לשון זה מורה שקדושתו של הקב"ה היא קדושה
בפני עצמה; משא"כ הלשון „והייתם קדושים

(63) קדושים יט, ב. (64) ושם: „כמ"ש אשר קדשנו במצותי
כמו הרי את מקודשת לי היא בחי' קדש העליון לשון פרישות
והבדלה שאינו יכול להתלבש תוך עלמין .. אלא בבחי' סובב כ"ע
.. כמ"ש בלק"א פמ"ו". (65) ושם: „קדוש הוא בחי' מובדל שאינו
בגדר השגה ודעת וכו'". (66) לכאורה הכוונה לב' הפסוקים
שמפרש להלן „והייתם לי קדושים גו' ואבדיל אתכם מן העמים
להיות לי", „ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם",

ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה אף אם הוא בור ועם הארץ והיינו מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו רק שאין נפשו מרגשת

תורה, תפול עליו אימה ופחד בלי גבול משכינתא דשריא עלייהו" – הרי אין זה בערך כלל למעמדם ומצבם בשעה שמדברים בדברי תורה או עוסקים במצוה, כי כשאדם מישראל עוסק במצוה ה"ה נעשה חד עם עצמות ומהות א"ס ב"ה, מצוה המצוות, ומובן האין ערוך שבין עצמות ומהות (שנמשך ע"י קיום המצוות) למדריגת גילוי אלקות שלפי ערך העולם (הנמשך במעמד עשרה מישראל אף שאינם מדברים בדברי תורה).

(כ"ק אדמו"ר⁸³)

וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצוות ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה .. מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו רק שאין נפשו מרגשת בו: ומה שארז"ל⁸⁴ שגם, בעידנא דא"ת עסיק בה אגוני מגנא" – י"ל דהיינו בבחי' מקיף. ולפי זה משמע מכאן שבשעת עשיית המצוה אוא"ס הוא בבחי' יחוד בנפשו בפנימיות, ומאיר בנפש בבחי' אור פנימי. והיינו, שאף שהאור הנמשך עליו ממעשה המצוה הוא בבחי' אור מקיף בלבד, שהוא בהעלם, היינו שאינו מאיר בו בגילוי ממש להיות נרגש בפנימיות⁸⁵ (כמ"ש לקמן שעז"נ, ואני בער ולא אדע בהמות הייתי גו") – מ"מ, אינו דומה למקיף ד,את⁸⁶ השמים ואת הארץ אני מלא"ם⁸⁷ (שהוא בהעלם לגמרי), כי אור מקיף זה מאיר בנפש בבחי' גילוי, אלא שהוא גילוי שאינו בבחי' תפיסא והרגש⁸⁸.

לומר (לר"ח ב"ח) דהני מילי בציבור, ובהא גם ר' יוחנן מודה (כדלקמן בגמ') – דבשלמא לענין השראת השכינה ושיהי' נקרא כסא הכבוד יש מעלה בציבור, וכמ"ש (אחרי טז, טז), "השוכן אתם בתוך תומאותם", אפילו בשעה שהן תמאין" (יומא נג, א), אבל עקירת החטא – הרי זה תלוי בתוקף ומעלת ענין התשובה, ובהא מאי נפק"מ יש בין ציבור ליחיד. (80) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. לעיל פ"ז. ועיין ג"כ לקמן אגה"ת ספ"ח. (81) אגרות קודש ח"א ע' שה ואילך. (82) סכ"ג. (83) תו"מ חכ"ח ע' 192. (84) סוטה כא, א. (85) ראה גם המשך תרס"ו ע' קעא ואילך. (86) ירמ"ב כג, כד. (87) דהיינו מה שמצד העצמות הוא נמצא תמיד בעולמות (כ"ק אדמו"ר – סה"מ תשי"ז ע' קל). (88) היינו שאף שהאור מאיר בנשמה גם כמו שהיא מלוכשת בחומר הגוף, ואין החומר מבלבל לאור הנשמה – אעפ"כ אין החומר מרגיש את הגילוי כלל, מאחר שאינו נתפס בו (כ"ק אדמו"ר – שם).

– הנה כדי שלא יסתרו דברי אדה"ז ממקום אחד לחבירו, יש לבאר כוונתו (וע"פ הכלל⁷² ש,אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה), אשר אם בשעה זו מצבו ומהלך נפשו הוא שלא יפסיק אפילו שעה אחת מלהיות מרכבה (בפועל, או עכ"פ בכח) – וגם לא נשאר בו רושם כלל מעבירות שעשה מלפנים, דכבר שב בתשובה הראוי' – הרי אדם זה שם מרכבה עליו עתה⁷³.

ומ"ש לעיל⁷⁴ שהאבות, כל ימיהם לעולם לא הפסיקו כו" – קדושת האבות ומעלתם מספר, שכל ימיהם היו בבחי' מרכבה, אבל לא להכריח אשר אדם שהפסיק שעה אחת אבדה תקותו לעולם ועד.

וע"פ כהנ"ל נמצא קיים ג"כ כלל שכללו רז"ל⁷⁵, אין לך דבר שעומד בפני התשובה".

ובכל הנ"ל אין סתירה למ"ש בס' אמת ליעקב⁷⁶ דמי שחטא אפילו פעם אחת, אף שעשה תשובה הראוי', בכ"ז אי-אפשר שתשרה שכינה ויהי' שם כסא הכבוד הנ"ל – כי שם מפרש כן במאמר ר' יוחנן⁷⁷, "עד ולא עד בכלל", ור' יוחנן אזיל לשיטתו⁷⁸ דצדיקים גמורים גדולים מבעלי תשובה, אבל אנן⁷⁹ קיי"ל דבעלי תשובה גדולים⁸⁰.

(כ"ק אדמו"ר⁸¹)

וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצוות: אף שגם בלאה"כ מבואר באגה"ק⁸² ש,אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד, אף שאינם מדברים בדברי

זה סותר מה שיהי' אח"כ, אם רק ישנו ענין זה בכח, היינו שבכל שעה יכול להתעורר להיות בבחי' מרכבה (כנ"ל בפנים) – כי אף אם נאמר כן, אין זה מועיל למי שעבר עבירה, שהרי בשעת עשיית העבירה לא הי' יכול להתעורר, כיון שנכנס בו רוח שטות, ואדריבה – באותה שעה הי' מרכבה לרע הגמור שבשלש קליפות הטמאות. ואף אם אח"כ עשה תשובה – הרי סוכ"ס הפסיק שעה אחת, היא שעת עשיית העבירה. (72) ר"ה טז, ב. (73) ראה עד"ז, "לקוטי פירושים" לעיל פ"ב ד"ה ולא עבר (הא) – לענין בינוני. (74) רפל"ד שם. (75) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג. ועיין ג"כ ירושלמי פאה פ"א סוף ה"א. (76) להרב מליסא (בעל חור"ד) – יומא פו, א. (77) יומא שם – לגירסת הע"י והילקוט (יל"ש הושע רמז תקל). (78) ברכות לד, ב. (79) ועיין ביומא שם דר' חמא בר' חנינא ס"ל דבתשובה מאהבה אין שמו נקרא עליו ונעקר העון מתחתו, וא"כ פליג גם הוא אדר' יוחנן. ואין

ליקוטי אמרים

פרק מו

תוספת

מראות מראות אלהים: ע"ד לשון הכתוב – יחזקאל א, א. ח"ש אסף: תהלים עג, כב"ג.

מפני מסך החומר הגופני שלא נזדכך ומחשיך עיני הנפש מראות מראות אלהים כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם בחייהם. וז"ש אסף ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני כבהמה בהיותי עמך ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד זה שתפול עליה אימתה ופחד תחלה ואח"כ אהבה

[טו, ב]

רק שאין נפשו מרגשת מפני מסך החומר הגופני שלא נזדכך. . . וז"ש אסף. . . ואני בער ולא אדע כו': והיינו מצד העדר העבודה דתורה ומצוות כדבעי, ובפרט בעבודה שבלב, שעל ידה ממשיכים ב' המדרגות דאור פנימי ואור מקיף שיהיו מאירים בגילוי.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹⁰⁰)

האבות וכיוצא בהן שראו עולמם בחייהם: ראה ב"ב טז, סע"א ואילך: „הטעימן הקב"ה (להאבות) בעולם הזה מעין עולם הבא“, שהוא ענין אחד עם „עולמך תראה בחיך“ הנזכר בברכות¹⁰¹, כפרש"י שם¹⁰². ועיין ג"כ לעיל פי"ד¹⁰³.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

וכיוצא בהן: אף שהלשון בב"ב שם הוא „שלשה הטעימן הקב"ה כו" (דמשמע שאין עוד אחרים) – עיי"ש תוד"ה שלשה¹⁰⁴.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

וז"ש אסף ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך. כלומר שאע"פ שאני כבהמה בהיותי עמך. . . אעפ"כ אני תמיד עמך כו': אדה"ז אינו רגיל לציין בתניא מי אמר הכתוב, ושאמירתו היתה ברוח"ק וכו'. ויש לפרש בדרך אפשר הטעם שמציין פרטים אלה כאן:

(ובפרש"י). חולין נד, ב. (95) פרש"י קידושין שם. (96) יו"ד סרס"ה ס"א. (97) מלכים ב, כג, ג. (98) כב, א. (99) פ"ב מ"ה (וראה פרש"י ורמב"ם שם). (100) סה"מ תער"ב-תרע"ו (הוספות) ס"ע רצד ואילך. (101) יו, א. (102) ב"ב שם ד"ה בכל: „לא חסרו שום טובה“ – ע"ד פירושו בברכות שם ד"ה עולמך: „כל צרכיך תמצא“. (103) ושם: „להתענג על ה' מעין עוה"ב. ועל זה אמרו רז"ל עולמך תראה בחיך כו"י. (104) ושם: „תימה לרשב"א אמאי לא חשיב נמי איוב דאמר לעיל .. שהטעימו הקב"ה מעין עולם הבא, וז"ל דאיוב לא ה"י אלא בחד מילתא כו"י.

והראי' לזה – מענין „מצוה גוררת מצוה“⁹⁹, אשר בעשותו מצוה אחת הרי זה בנקל עבורו לעשות עוד מצוה אחרת, היינו שרוצה ונמשך לעשות עוד מצוה⁹⁰, והוא מפני האור המקיף הנמשך עליו ע"י המצוה⁹¹. (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב⁹²)

חיבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה: כנראה הכוונה להא דתנן⁹³ „כל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם“ (לפני מביאי הביכורים), וכפירוש הר"ש ורע"ב ע"פ הירושלמי שם, שהוא משום מעלת קיום המצוה, ודלא כפיה"מ להרמב"ם שהוא משום כבוד הציבור. והא דקאמר בגמ' דידן⁹⁴ „דילמא שאני התם דא"כ אתה מכשילן לעתיד לבוא“ („שלא יביאו עוד, שיאמרו נבזים אנו בעיניהם, ולא משום חיוב מצוה הוה“⁹⁵) – מפרשנין דהוא דיחויא בעלמא. וצ"ע שלא הובא דין זה בשו"ע.

וממ"ש בהגהת הרמ"א לשו"ע⁹⁶ „י"א שכל העם שהם אצל המילה יעמדו שנאמר⁹⁷ ויעמוד כל העם בברית“ (היינו שהוא דין מיוחד במילה) – משמע קצת דלא כפסקין.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

בור ועם הארץ: בור גרוע מעם הארץ, כדאיתא בסוטה⁹⁸ ובאבות⁹⁹.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

(89) אבות פ"ד מ"ב. (90) היינו שגם הגוף ונה"ב (או: נה"א כפי שמתלבשת בגוף ונה"ב) רוצים לקיים עוד מצוות (כ"ק אדמו"ר – סה"מ תשי"ב ע' שלה). (91) אלא שזוהי רק פעולת האור דהמצוה, אבל האור עצמו אינו נרגש בו, שהרי אינו יודע בעצמו למה רוצה לקיים עוד מצוה, אלא המצוה מושכת אותו בדרך ממילא (כדיוק הלשון „גוררת“) לקיים עוד מצוה (כ"ק אדמו"ר – תו"מ סה"מ ח"ד ע' קצט. סה"מ תשי"ב שם). (92) סה"מ תרנ"ד ע' קמט. ע' קנב. תרנ"ה ע' נז. תרס"ט ע' קלז ואילך. עת"ר ע' עו. ע' שט. ע' שנו. המשך תער"ב פ"ב. סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' לד. תרע"ח ע' פו. (93) ביכורים פ"ג מ"ג. (94) קידושין לג, א

(כנ"ל), "אסף" – שאף שלא הי' נביא¹¹¹, אמר זאת „ברוח הקודש” – שעייז יודעים עתידות גם אלה שאינם נביאים (כדמוכח מהעתידות דדניאל, אף שמפורש בגמרא¹¹² שלא הי' נביא), ועייז ידע ודיבר „בעד כל כנסת ישראל שבגולה”, אף שהי' זה כמה שנים לאח"ז.

(כ"ק אדמו"ר¹¹³)

בעד כל כנסת ישראל שבגולה: ההכרח לזה¹¹⁴ – אולי למד ממזמור שלאחריו („משכיל לאסף למה אלקים זנחת לנצח גוי' שלחו באש מקדשך גוי"'), דקאי בזמן הגלות.

ועיינ בתרגום למזמור דידן¹¹⁵: „עד זמן פורקנא גוי" (שמזה מובן דקאי בזמן הגלות). ועיינ ג"כ פרשיי לתחלת המזמור: „מתמה על צרותיהם של ישראל כו". מדרש תהלים שם¹¹⁶.

(כ"ק אדמו"ר²⁰⁷)

צ"ע, דלכאורה גם בזמן הבית בודאי רק יחידים ראו עולמם בחייהם (וכמ"ש גם לקמן „כמדת הצדיקים שנזדכך חומרים”), ולמה הוצרך לפרש שאסף מדבר בעד „כל כנסת ישראל שבגולה דוקא”.

ואולי יש לתרץ עפמ"ש בלקו"ת ד"ה מזמור שיר חנוכת פ"ב¹¹⁷ בענין מצות ראי, שממנה הי' כאו"א מישראל „מקבל בחי' השתחוואה להיות כל השנה בחי' ביטול זה, כי מכל רגל ויו"ט הי' נמשך הביטול עד רגל הבא אחריו”, ולכן א"א לומר שאסף אמר „ואני בער גוי" בשם כל כנסת ישראל בזמן הבית.

(כ"ק אדמו"ר²⁰⁷)

בהמות הייתי עמך .. כלומר שאע"פ שאני כבהמה בהיותי עמך: יש לדייק בלשונו הק', שאני כבהמה בהיותי עמך”, שהעתיק „בהמה” לשון יחיד, ולא כלשון הכתוב „בהמות” לשון רבים.

ויש לפרש, שכוונתו לשלול הקס"ד שסיום הכתוב „בהמות (לשון רבים) הייתי עמך” כולל גם כשכנסת ישראל אינה בגולה, בחי' דעת עליון [ולכן נאמר

הפירוש הפשוט¹⁰⁵ בכתוב „ואני בער ולא אדע גוי” – הוא בנוגע לשאלת „רשע וטוב לו כו”¹⁰⁶. והיינו, שפסוק זה הוא בהמשך להפסוקים שלפנ"ז (ששם מוכרח הפירוש כן) – „עמל הוא בעיני (נראה בעיני שהדבר הזה הוא עמל ולא משפט יושר – מצו"ד) עד אבוא אל מקדשי א"ל (שאז) אבינה גוי”¹⁰⁷, וכאן כופל: „ואני בער ולא אדע גוי' (עד אשר) אחזת ביד ימיני בעצתך תנחני גוי”¹⁰⁸.

ולפירוש זה אסף מדבר בעד עצמו, או עכ"פ בשם בניי שבדודו (בימי דוד), וכמו שחפרש: „אבוא אל מקדשי א"ל”, היינו שביהמ"ק קיים¹⁰⁹. וא"כ אין זה שייך למ"ש בתניא כאן „שאינ נפשו מרגשת מפני מסך החומר הגופני שלא נזדכך ומחשיך עיני הנפש כו”’, שהרי בזמן ביהמ"ק (כאשר כנסת ישראל אינה בגולה) לא הי' החומר מסתיר כ"כ, ואזי כנסת ישראל יודעת ומרגשת כו”¹¹⁰ (ובכל אחד בעבודתו – היינו כשהוא במדריגת דעת עליון).

ולזה מפרש אדה"ז דלא כן הוא, דא"כ (שהכוונה היא לשאלת „רשע וטוב לו”, ומיירי בזמן ביהמ"ק), לאחר שאמר „ואני בער ולא אדע”, מה מוסיף במ"ש „בהמות הייתי עמך”?

וע"כ צ"ל דהפירוש אינו כפשוטו, אלא („כלומר”) אסף מדבר „בעד כל כנסת ישראל שבגולה” (שאז החומר מסתיר), וע"ז אומר שבהיותו בגולה „אני בער גוי”’, ולא עוד אלא ש„בהמות הייתי עמך”, היינו שאפילו „בהיותי עמך” (דהיינו בזמן היחוד שע"י תומ"צ) „אני כבהמה .. ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד זה כו”’ [ועפ"ז מובן הטעם שהובאו בתניא גם התיבות „ואני בער ולא אדע”, אף שאין להם שייכות להמדובר כאן – כי הן המוכיחות דלא כפירוש הפשוט].

וזהו דיוק לשון אדה"ז „וז"ש אסף ברוח הקודש בעד כנסת ישראל שבגולה כו”’:

„וזה שאמר” – היינו שאמר גם „בהמות הייתי עמך”

ואינו מונה אסף ביניהם). ומה שהזכיר שם רש"י שמקורו בסדר עולם, מוכח דגם בסדר עולם לא גריס ל"י רש"י (אף שלפנינו בסדר עולם (פ"כ) נמנה אסף בין הנביאים). וראה הגהות הגר"א לפרש"י שם. (112) מגילה ג, א – הובא בפרש"י שבהערה הקודמת. (113) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות”. מכתב כ"ו תמוז תשכ"א. „שיעורים בספר התניא” ע' 635 ואילך הערות 15-16. (114) ראה גם „לקוטי פירושים” לעיל ד"ה וז"ש אסף. (115) פסוק יז. (116) ושם: „אמר אסף .. לא הייתי יודע שהיטורין שהקב"ה מביא על ישראל כו”’. (117) ברכה צח, ב.

105 ראה גם פרש"י ומצודות עה"פ. 106 ראה תהלים שם, ג ואילך: „כי קנאתי בהוללים שלום רשעים אראה .. הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל .. ואחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני” („אהרהר במחשבתי לדעת ולהבין את זאת, על כי נראה בעיני שהדבר הזה הוא עמל ולא משפט יושר” – מצו"ד שם, טז). 107 שם, טז"ו. 108 שם, כב"ד. 109 אבל יש מקום להכריח לאידך גיסא ממש „עד אבוא אל מקדשי א"ל” (דמשמע שעכשיו אינו יכול לבוא). 110 ראה גם „לקוטי פירושים” לקמן ד"ה בעד. 111 פרש"י מגילה יד, א ד"ה נבואה (שמונה שמות מ"ח הנביאים,

ליקוטי אמרים

פרק מו

תרסה

גם חושך לא יחשיך מומך:
תהלים קלט, יב.

רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיקי' שנודרך חומרם וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא כולל חסד וגבורה. אעפ"כ אני תמיד עמך כי אין החומר מונע יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וכמ"ש גם חושך לא יחשיך מומך. ובזה יובן חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמין בפסח השוה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ נמור מאיר אור קדושת שבת וי"ט ונידון בנפשו בכרת

כאן היא להדיק "ממך" – לפי שהחושך עצמו בא ממך¹²², שהרי: (א) "חושך" כאן קאי על החומר, ולא על הצמצום וכיו"ב. (ב) אינו רומז לזה כלל.

(כ"ק אדמו"ר¹²³)

ובזה יובן חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמין בפסח השוה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ נמור מאיר אור קדושת שבת וי"ט כו': דלכאורה אינו מובן כלל וכלל: (א) "חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמין בפסח" (שהוא מצד חילול הקדושה ששורה בזמן זה), דלכאורה עם הארץ אין שורה בו מקדושת שבת וי"ט; (ב) ואת"ל שעכ"פ "שמץ מנהו" (מקדושת שבת וי"ט שבצדיק) ישנו גם בעם הארץ – עדיין אינו מובן מה שהחומר הוא "שוה לכל נפש", אף שבעם הארץ יש רק שמץ מהקדושה.

ובזה יש להמתיק דיוקו של אדה"ז, שמביא רא"י מאיסור שבת וי"ט דוקא, דמלאכה בשבת, אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה¹²⁴, ובפרט לביאור כמה אחרונים¹²⁵ שזהו איסור גברא (ולא חפצא), ובכל זאת גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא.

(כ"ק אדמו"ר¹²⁶)

חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמין בפסח: היינו שהם בסקילה וכת, כדמסיים לקמן.

בספר התניא (כתי"ק). (122) ראה לעיל ספכ"א: "לגבי הקב"ה אין שום צמצום והסתר והעלם מסתיר ומעלים לפניו וכחשכה כאורה, כדכתיב גם חשך לא יחשיך מומך וגו', משום שאין הצמצומים והלבושים דבר נפרד ממנו ית' ח"ו אלא כהדין קמצא דלבושי' מיני' ובי' כו'". (123) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק). (124) ירושלמי שבת פ"ג, ג. (125) בירושלמי שם. (126) "שיעורים בספר התניא" ע' 638 הערה 18.

"בהמות" לשון רבים, דעת עליון ודעת תחתון – משא"כ "בער" (לשון יחיד) קאי רק על כנסת ישראל שבגולה, בחי' דעת תחתון]. ולכן ממשיך אדה"ז תיכף להורות דקאי על דעת תחתון בלבד, ומ"ש בכתוב "בהמות" לשון רבים – הכוונה בזה היא לדרגות בדעת תחתון.

ולכן מדייק בסוף הפרק, ומ"ש בהמות לשון רבים לרמז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון הכולל חו"ג נדמה כבהמות" – כלומר שפירוש זה (ש"בהמות" קאי גם על דעת עליון) אינו אלא רמז בלבד, ולא שפירוש הכתוב הוא כן. וק"ל.

(כ"ק אדמו"ר¹¹⁸)

וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא כולל חסד וגבורה: עיין לעיל ספ"ג¹¹⁹. פמ"ב¹²⁰.

(כ"ק אדמו"ר¹²⁰)

והוא כולל חסד וגבורה: דהיינו "אהבה רבה בתענוגים או כרשפי אש" (חסד) ו"אימתה ופחד" (גבורה) הנ"ל.

(כ"ק אדמו"ר¹²¹)

יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל עלמין: צ"ע, שהרי לעיל בפרקין איתא שע"י המצוות, העלנו למעלת קודש העליון.. והיא בחי' טובב כל עלמין".

(כ"ק אדמו"ר¹²⁰)

וכמ"ש גם חושך לא יחשיך מומך: צע"ג אם הכוונה

118) מכתב הנ"ל הערה 111. 119) ושם: "והדעת הוא.. לשון התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד.. כי.. אם לא יקשר דעתו.. לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית.. והוא כולל חסד וגבורה פי' אהבה וענפי' ויראה וענפי'". 120) ושם: "עיקר הדעת.. הוא להעמיק דעתו בגדולת ה'.. עד שתיא מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמיץ וחזק כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כו'". 121) "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". הגהה לשיעורים

משהו חמץ: פסחים ל, א. כולם בחכמה עשית: תהלים קד, כד. בהמה רבה: יונה ד, יא.

וסקילה על חילול קדושה זו. וגם משהו חמץ או מלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו כמו בקדושת נפש הצדיק כי תורה אחת לכולנו. [ומ"ש בהמות לשון רבים לרמוז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור א"ס כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש במ"א. והוא שם ב"ן בגימ' בהמ"ה שלפני האצילות]:

אך הענין יובן ע"פ המבואר בביאור לד"ה מים רבים¹³⁶ שיש ב' בחי' מדות: (א) מדות הנמשכות מן השכל, שהמשכתן היא ע"י בחי' הדעת (דעת תחתון), הממשיך הבינה אל המדות; (ב) מדות שלמעלה מהשכל, הנקראות "טורי חשוכא"¹³⁷, והן המדות שבכתר, והמשכתן היא דוקא ע"י בחי' דעת העליון, שהוא מקבל מהכתר, כי עומד בקו האמצעי תחת הכתר.

ועפ"י יובן, שאף שבחי' אדם דאצי' (דעת תחתון) הוא למעלה מבחי' בי"ע הנק' בהמה, מ"מ בחי' המדות שלמעלה מהשכל הן למעלה ממנו, ולכן נקראות "בהמה רבה", לפי שהן למעלה מבחי' אדם. אלא שבתניא כאן מוסיף, שלגבי א"ס ב"ה גם בחי' זו שלמעלה מהשכל נקראת בשם בהמה ממש כפשוטו, שהרי בחי' חכמה עילאה נקראת עשי' גופנית לגבי, ולכן גם דעת עליון נקרא בהמה, וכענין "כתר עליון אע"ג דאיהו אור צח אוכם הוא כו"¹³⁸.

ועיין גם לקו"ת ד"ה ויאכילך את המן¹³⁹.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ¹⁴⁰)

ונק' בהמה רבה: להעיר מלקו"ת אמור ד"ה והניף את העמר פ"א¹⁴¹.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

ת"ע (קלה, ב). (139) עקב יג, סע"א ואילך (ושם): "יש עוד בחי' בהמה שלמעלה מבחי' אדם והיא הנק' בשם בהמה רבה שהיא בחי' אהבה רבה שלמעלה מן הדעת המושג ומלוכב תוך העולמות שהוא מבחי' סוכ"ע דכולא קמי' כלא חשיב ממש [והיינו מ"ש בע"ח .. שכל הפרצופים העליונים של א"א ואו"א וזו"נ יינקו תחלה מב' בחי' דדי בהמה ע"ש]" – צוין גם ב"מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". (140) הגהה לתו"א משפטים עו, א. (141) אמור לו, א (ושם): "בחי' מלכות הנק' בהמה בגימ' ב"ן .. ונק' בהמה רבה כי הוא בחי' כללי נגד מרכבה י"ב בקר שהם בחי' פרטיים, ומל' כולל הכל, לכן נק' רבה .. וכמ"כ מל' דא"ק נק' בהמה רבה".

ולכן לא קיצר לומר "איסור חלול שבת ויו"ט", כי מלאכה ביו"ט היא בלאו ועשה בלבד¹²⁷, משא"כ חמץ בפסח בכרת¹²⁸.

(כ"ק אדמו"ר¹²⁹)

ועם הארץ גמור: דיוק הלשון "גמור" – כי "הרבה עניני עם הארץ הן"¹³⁰.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

בכרת וסקילה: "בכרת" – מלאכה בשבת שלא בהתראה, ואכילת חמץ בפסח; "וסקילה" – מלאכה בשבת בהתראה¹³¹.

(כ"ק אדמו"ר²⁰)

משהו חמץ או מלטול מוקצה: משווה שניהם – לשיטתו בשו"ע שלו¹³² דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת)¹³³. ולכן מביא שני איסורים אלו, להורות שגם רבנן אסרו בשוה לעם הארץ וצדיק.

(כ"ק אדמו"ר¹³⁴)

ומ"ש בהמות לשון רבים: דלא כמ"ש לפניו¹³⁵, ואני בער" (בלשון יחיד), וכן תיכף לאח"ז – "ואני תמיד".

(כ"ק אדמו"ר¹³³)

לפניו ית' גם בחי' דעת העליון הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור א"ס כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה: לכאורה קשה, שהרי מבואר בתו"א¹³⁵ שאפילו דעת תחתון דאצי' נקרא "זרע אדם", ואיך אפשר שגם דעת עליון נקרא בהמה.

(127) שבת כה, א. (128) בא יב, טו. כריתות פ"א מ"א. (129) "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". "שיעורים בספר התניא" שם. (130) תוד"ה כל – סוטה כב, א. (131) שלח טו, לה. סנהדרין פ"ז מ"ח. (132) או"ח ר"ס שח ור"ס תמו. (133) ויתרה מזו – שכל עיקרם מדרבנן, ואין להם עיקר מן התורה. (134) "שיעורים בספר התניא" ע' 639 הערה 19. תו"מ חל"ד ע' 253. (135) משפטים עה, ב. עו, ב. (136) תו"א תולדות יט, ג – בשייכות לזה שלעתיד יאמרו ליצחק "כי אתה אבינו" (ישעי' סג, טז. שבת פט, ב), ו"רבקה" הוא מלשון "רבקה של שלש בקר" (עירובין יז, ב במשנה). (137) ראה זח"ג רמט, ב. (138) תקו"ז

לקוטי הגהות – מיוחס להצ"צ

אשר קדשנו: עיין אגרת התשובה פ"י¹⁴⁴. וקרושה היא לשון הברלה מה שהקב"ה הוא מוברל כו': עיין לקו"ת ד"ה וידבר גו' שאו פ"א¹⁴⁵: „שהוא קדוש ומובדל כו' ואין ערוך אליו ית' כו'". בהמות הייתי עמך: עיין לעיל פי"ח. ועיין תו"א ביאור לד"ה מים רבים (ד"ה ובזה יובן כו')¹⁴⁶: „וכמ"ש בתניא (ס"פ מ"ו) ע"פ בהמות הייתי עמך בהמות לשון רבים כו' דעת העליון הכולל חו"ג כו' ע"ש".

אם מלך גדול ורב מראה אהבתו .. לאיש הדיוט ונבזה .. עאכ"כ שתתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת בלב ההדיוט כו': עיין לקו"ת ד"ה באתי לגני פ"ב¹⁴²: „נתעורר בו אהבה מפני ראותו התקרבותו למלך אחרי ראותו שרים רבים ונכבדים ועכ"ז אינן קרובים כ"כ למלך".

בבחי' נשיקין .. ואתדבקות רוחא ברוחא: עיין לקו"ת ד"ה על כן יאמרו המושלים פ"ה¹⁴³ בענין „רוח אייתי רוח" ו„אתדבקות רוחא ברוחא".

144) ושם: „אשר קדשנו במצוותיו כמו הרי את מקודשת לי, היא בחי' קדש העליון לשון פרישות והבדלה, שאינו יכול להתלבש תוך עלמין משום דכולא קמי' כלא חשיב אלא בבחי' טובב כ"ע הוא רצון העליון ב"ה וכו' כמ"ש בלק"א פמ"ו". 145) במדבר ב, ג (ועיי"ש שמציין לתניא כאן). 146) תולדות יט, סע"ג.

142) שה"ש לב, ב (ועיי"ש שמציין לתניא כאן). 143) חוקת טו, ג (ושם: „בחי' נשיקין הוא אתדבקות רוחא ברוחא, ויש ב' מיני התדבקות, הא' אתעדל"ע המעורר אתעדל"ת, וזהו ענין רוח אייתי רוח שהרוח המשפיע מעורר רוח המקבל, והב' הוא שהאתעדל"ת ורוח המקבל מעורר אתעדל"ע, וזהו ענין אמשיך רוח שממשיך רוח המשפיע כו'". ובסוף הענין מציין לתניא כאן).